

**THE ISSUES OF CURRICULUM, METHOD,
TEACHING MATERIALS AND ASSESSEMENT
METHODS IN THE CONTEXT OF TEACHING
TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE: BELARUS
CASE¹**

**Yabancılarla Türkçe Öğretimi Bağlamında Program, Yöntem,
Öğretim Materyali ve Değerlendirme Yöntemleri Sorunu:
Belarus Örneği**

Ümit YILDIZ²

Abstract

In recent years, Turkey's economic development and political stability makes a substantial contribution to the process of increasing interest to our country and culture. As a natural consequence, worldwide interest in Turkish is rapidly increasing compared to past years. Belarus is one of the countries in which the interest increased in Turkish. The history of Turkish education in Belarus began in 1994. First, at the Minsk State Linguistic University with 8 students Turkish courses were put in the program as elective courses. In 2012, Turkish is being taught as a foreign language at 6 different universities in Belarus. More than two hundred students are learning Turkish as a first and second foreign language. One of the problems that is met in Belarus is the lack of experienced teachers in the field of teaching Turkish as a foreign language. Another problem is lack of teaching curriculum with clearly defined dimensions in terms of goals, content and evaluation methods (Yıldız and Tunçel, 2011). This study aims to highlight the importance of conducting similar studies in the field of teaching Turkish as a foreign language. The aim of this descriptive study is to discuss the problems faced in the processes of teaching Turkish as a foreign language in the context of Belarus and to offer suggestions to these problems.

Key Words: *Teaching Turkish as a foreign language, Turkish language teaching curriculum, Belarus.*

Özet

Son yıllarda Türkiye'nin ekonomik olarak kalkınması ve yakaladığı siyasi istikrar Türk diline, kültürüne ve ülkemize olan ilginin artması süreçlerine büyük katkı sağlamaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak, Türkçeye karşı ilgi dünya ölçeğinde geçmiş yıllara oranla hızla artmaktadır (Yıldız ve Tunçel, 2011). Türkçenin eskiye oranla daha fazla ilgi gördüğü ülkelerden biri de Belarus'tur. Belarus'ta Türkçe öğretimi 1994 yılında başlamıştır. İlk olarak Minsk Devlet Yabancı Diller Üniversitesinde 8 öğrenci ile seçmeli yabancı dil olarak başlayan Türkçe öğretimi, 2012 itibarıyla Belarus'un başkenti Minsk'te beş ayrı üniversitede, Baranoviçi şehrinde bir üniversitede olmak üzere altı farklı üniversitede üç yüzden fazla

¹ Bu makale 24-28 Eylül 2012 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayında sunulan bildiri temel alınarak oluşturulmuştur.

² Yrd. Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi, e-posta: umit@tut.by

öğrenciyle birinci ve ikinci yabancı dil olarak öğretilmeye devam etmektedir. Bu çalışmanın Belarus bağlamında Türkçe öğretimi alanında mevcut sorunlara ışık tutması, dikkat çekmesi ve benzer, daha detaylı bilimsel çalışmalar yapılmasının önemini gündeme getirmesi beklenmektedir. Bu betimsel çalışmanın amacı Belarus örneği bağlamında 2012 yılı itibarıyla YDTÖ alanında karşılaşılan sorunları YDTÖ programının amaçları, içeriği, yöntem ve materyalleri, değerlendirme süreçleri olmak üzere dört ana başlık altında ele almak ve sorunlara YDTÖ öğretimi süreçleri bağlamında çözüm önerileri sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: *Yabancılara Türkçe öğretimi, Türkçe öğretim programları, Belarus.*

1. Giriş

Dil öğretiminde etkin sonuçlara ulaşmanın yolunun iyi tasarlanmış öğretim programlarından geçtiği fikri ilgili literatürde yaygın kabul gören bir gerçektir. İyi tasarlanmış ve etkili öğretim programlarının genel ve özel hedefleri iyi belirlenmiş amaçlar, iyi tasarlanmış öğretim süreçleri, hedef kitleye ve bağlama uygun öğretim materyalleri ve ölçme-değerlendirme araçları boyutlarını içinde barındırdığı söylenebilir. Durağan bir düzlemde ilerlemeyen dil programlarının çağın değişen ihtiyaçlarına paralel olarak yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesi gereken bir yapıya sahip olduğu düşünüldüğünde devam eden dil programlarının değerlendirme ve bu süreçler sonucunda elde edilen bulgular ışığında yeniden tasarlanmaya ihtiyaç duyacağı açıktır. Öyle ki değerlendirme ve tasarlama süreçlerinin devamlı bir döngü halinde olması ve sürekliliği de dil programının çağın hızla değişen eğitim ihtiyaçları noktasında güncelliğini koruması açısından önemlidir.

Nwankwo (2000) programların planlanmış eğitim süreçleri olduklarına işaret etmekte ve içinde yer aldıkları bağlamı yansıtmaları amacıyla tasarlandıklarını belirtmektedir. Toplumların ve ülkelerin devamlı bir değişim süreci yaşadığına işaret ederken bu bağlamlarda yer alan programların da toplumun ve buna paralel olarak öğrencilerin değişen ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde bir gelişim ve yeniden tasarlanma süreci yaşaması gerekliliğinin altını çizmektedir. Nwankwo'a (2000) göre toplum/bireyler değiştiği ve yeni bilgiler ortaya çıktığı için programlar da değişmeli ve geliştirilmelidir (Aktaran: Nwachukwu ve Ada, 2014). Benzer şekilde Durmuşçelebi'ye göre (2010) '...programın etkinliği ve amacına ulaşması programın sürekli bir değerlendirme ve geliştirme sürecine tabi tutulmasına bağlıdır...' Bu bağlamda dil programlarının bir ihtiyaç analizi çalışması sonrasında tasarlanarak uygulamaya konulduğu durumlar da dâhil olmak üzere süreç (formative) ve sonuç (summative) değerlendirmeleri yoluyla gözden geçirilerek yeniden tasarlanmaya ihtiyacı vardır.

Eğitim bağlamında program inceleme ve değerlendirme çalışmalarının amacı sınıf içi iletişim ortamında öğretmen ve öğrenci iletişimi ve performansı hakkında bilgi toplamaktır. Benzer şekilde, amaçlar arasında mevcut programın ve öğretim ortamlarına yönelik etkinliklerin güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya çıkarılması da yer almaktadır (Tunç, 2010). Talmage (1982) değerlendirme çalışmalarının program tasarlama karar verme süreçleri üzerindeki önemine işaret etmektedir. Cronbach (1991) değerlendirme çalışmalarının amaçlarını üçe ayırmaktadır:

- 1) Program geliştirme (hangi öğretim materyalleri ve yöntemleri tatmin edici/yeterli ve hangi boyutlarda değişime ihtiyaç var?)
- 2) Bireyler hakkında verilecek kararlar (öğrencilerin ihtiyaçlarının onlara yönelik programların tasarlanması ve planlaması için belirlenmesi, öğrencilerin kendi gelişimi ve eksik yönleriyle yüzleşmelerinin sağlanması.)

3) Yönetimsel konular (okul sisteminin başarısının ölçülmesi, öğretmenlerin bireysel başarılarının ölçülmesi.)

Tyler'a (1991) göre program geliştirme süreçleri değerlendirme çalışmaları ile yakın ilişkilidir (Aktaran: Tunç, 2010). Gredler (1996) değerlendirme çalışmalarının programların başlangıçta ortaya koydukları hedeflere ne kadar ulaştıklarının ortaya çıkarılması noktasında önemli olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca program değerlendirme çalışmalarının değerlendirmeye konu programların zayıf ve güçlü yönlerinin ortaya çıkarılması yoluyla yeniden planlanması, uygulanması ve tekrar değerlendirmeye tabi tutulmasına temel oluşturduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde Worthen ve Sanders (1998) değerlendirme çalışmalarının bir programın kalitesi ve etkisi hakkında veri toplamamıza katkı sağladığına işaret etmektedir.

YDTÖ bağlamında düşünüldüğünde, gerek yurt içinde gerekse yurt dışında devam etmekte olan yabancılara Türkçe öğretimi programlarının kapsamlı bir ihtiyaç analizi çalışması sonucunda tasarlanarak uygulamaya konulduğunu söylemek güçtür. Benzer durumun Belarus'ta Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği tüm üniversiteler için geçerli olduğu söylenebilir. Bu anlamda Belarus'taki YDTÖ programlarının bir ihtiyaç analizi çalışması sonunda uygulamaya konulmadığı ve bir süreç ve sonuç değerlendirmesi çalışmasıyla geliştirilme ve yeniden tasarlanma süreçlerine tabi tutulmadığı görülmektedir. Adı geçen programların gelecekte daha etkili sonuçlar verebilmesi açısından bir değerlendirme ve geliştirme sürecinden geçirilmesi son derece önem arz etmektedir. Belarus bağlamında Türkçenin kazandığı önem ve ilgi YDTÖ süreçlerinde görev alanların omuzlarına daha fazla sorumluluk yüklemektedir. Bu anlamda özellikle Belarus'ta YDTÖ bağlamında etkili ve ihtiyaca yönelik programların tasarlanması, alanda yetkin öğretim elemanlarının yetiştirilmesi, iletişimsel öğretim materyallerinin hazırlanması ve/veya seçimi ve etkili ölçme-değerlendirme araçlarının tasarımı/seçimi önem kazanmaktadır.

2. Çalışmanın Amacı

Bu betimsel çalışmanın amacı Belarus'ta YDTÖ süreçlerinde karşılaşılan sorunları Türkçe programının genel ve özel hedefleri, öğretim yöntemleri, materyal ve değerlendirme boyutları bağlamında tartışmak ve çözüm önerileri sunmaktır.

3. Yöntem

Araştırmada betimleme amaçlı durum çalışması yaklaşımı benimsenmiştir. Bu anlamda çalışma, betimsel araştırmalardan boylamsal çalışma (longitudinal study) sınıfında Belarus bağlamında bir durum çalışmasıdır. Boylamsal yöntem/araştırma aynı insanlar ve durum hakkında uzun bir süreyi kapsayan verilerle yapılan bir araştırma tasarımıdır. Boylamsal araştırmalarda ölçümler belli aralıklarla yapılmakta; bu şekilde zamanın, bağımlı değişkenler üzerindeki etkileri incelenmektedir (Termbank, 2015). Boylamsal çalışmalar gözleme dayalı olabilir. Gözlemler sırasında araştırmacılar gözlemlenen katılımcılara müdahalede bulunmaz. Bu anlamda araştırmacılar bir dış gözlemci rolündedir. Ancak araştırmacı üzerinde gözlem yapılan kişi ve/veya durumları birçok kez farklı zamanlarda gözlemler. Bazen bu süreç yıllar sürebilir. Bu araştırma modeli (aynı durum), hedef kişi ya da gruplar üzerindeki gelişim ve değişimlerin birey ve gruplar temelinde belirlenmesi noktasında faydalıdır. Araştırma modeli zaman içindeki bir noktayı değil o noktanın ötesindeki durumları da incelediği için olayların tekrar sıklıklarının ortaya konulması açısından da önemlidir (Institute for Work and Health, 2009). 'Boylamsal araştırmalar aynı kişi ya da örneklem grubu ile çalışılarak, 2 (ya da 2'den daha fazla) kez aynı ya da benzer ölçme araçları kullanılarak veri toplanmasına ve

ölçülmek istenen özellikteki zaman içindeki farklılaşmayı tespit etmeye yönelik araştırmalardır' (Aypay, Sever ve Demirhan, 2012).

Ortaya konulan sorunlar özellikle 2005-2012 yılları arasında araştırmacının alanda yaptığı, bireysel görüşmeler, gözlem ve doküman incelemelerine dayanmaktadır. Süreçlerde araştırmacı araştırmacının yeri, tarihi, amacı ve kaynağı gibi bölümlerden oluşan bir araştırma günlüğü (Research Log) tutmuştur. Ayrıca araştırmada tartışmalara bilimsel dayanak oluşturmak amacıyla ilgili literatür taranmıştır. Araştırmacı Belarus'ta 2002-2010 yılları arasında 9 yıl boyunca farklı üniversitelerde Türkçe öğretim elemanı olarak çalışarak süreçte görev almış, süreci yakından gözleme fırsatı bulmuş ve 2010 yılı sonrasında da Belarus'a akademik çalışmalar için çeşitli defalar gitmiştir. Bu betimsel çalışmanın odak noktası özellikle 2005-2012 yılları arası Belarus'ta Türkçe öğretimi süreçlerine yöneliktir. Yıldız'ın (2004) Minsk Devlet Yabancı Diller Üniversitesi (MDYDÜ) özelinde Türkçe programı ve öğretimi süreçlerini inceleyen çalışmasının dışında, 2004 yılından sonra Belarus bağlamında özellikle adı geçen üniversite özelinde ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği diğer üniversitelerdeki mevcut duruma, sorunlara ve çözüm önerilerine dair detaylı bilimsel çalışmalara ilgili literatürde rastlanmamıştır. Araştırmacı 2004 yılı sonrası Belarus'ta Türkçe öğretim ortamlarında karşılaşılan sorunları tespit etme amacıyla süreç boyunca farklı zamanlarda gerçekleştirilen gözlem ve doküman incelemelerine paralel olarak öğrenci, mezun, öğretmen ve idarecilerle bireysel görüşmeler yapmıştır. Bireysel görüşmelerde frekans sıklığı açısından iki ve ikiden fazla tekrar eden temaları ve görüşleri sorunların belirlenmesi sürecinde değerlendirmiştir. Hangi sorunlara hangi çözüm önerilerinin getirileceği de aynı şekilde sorunlar açısından frekans sıklığı göz önüne alınarak kararlaştırılmıştır. Bireysel görüşme, gözlem ve doküman inceleme süreçlerinde program, öğretim yöntemleri, materyal ve ölçme ve değerlendirme araçları merkezli sorunlara odaklanılmıştır. Çalışmada öğrenci, mezun, öğretim elemanı ve idarecilerin yukarıda listelenen alanlara ait görüşlerini toplama amacı ile araştırmacı tarafından 2004 yılında geliştirilen mülakat formlarından bireysel görüşmelerde amaca yönelik olarak kısmen yararlanılmıştır. Araştırmacı paydaşların adı geçen süreçlerle ilgili görüşlerini bireysel görüşme ve telefon görüşmesi yoluyla toplayarak bir araştırma günlüğü oluşturmuştur. Doküman incelemesi boyutunda üniversite idaresinden ve üniversitelerin resmi internet sitelerinden ders programları, öğretim elemanı ve öğrenci sayıları, ders içerikleri gibi konularda ayrıca yardım alınmıştır. Gözlemler araştırmacının asıl ve misafir öğretim elemanı olarak çalıştığı ve süreçte araştırmacı olarak bulunduğu dönemlere aittir. Yıldız ve Tunçel'in (2011) yabancılara Türkçe öğretimi süreçlerinde karşılaşılan sorunları genel olarak tartıştığı çalışmasında temel aldığı Türkçe öğretim programlarının genel ve özel hedefleri, öğretim yöntemleri, materyal ve değerlendirme boyutları bu çalışmada Belarus bağlamına yönelik olarak ele alınmıştır.

4. Çalışmanın Önemi

Bu çalışmanın Belarus bağlamında Türkçe öğretimi alanında mevcut sorunlara ışık tutması, dikkat çekmesi, benzer ve daha detaylı bilimsel çalışmalar yapılmasının önemini gündeme getirmesi beklenmektedir. Sorunların Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği diğer ülkelerdeki sorunlarla benzerlikler gösterebileceği varsayılarak çalışmada belirtilen çözüm önerilerinin kısmen de olsa diğer ülkelerdeki YDTÖ ortamlarına katkı sağlayacağı umulmaktadır. Bu çalışma, Belarus'ta Türkçe öğretimi süreçlerindeki mevcut durumun ortaya çıkarılması açısından önem arz etmektedir.

5. Sınırlılıklar ve Öneriler

Bu çalışmada anket ve mülakat gibi veri toplama araçlarından doğrudan yararlanılmamıştır. Çalışmanın veri toplama süreci sadece araştırmacının gözlemlerine, süreçte sınırlı sayıda öğrenci, mezun, idareciyle yaptığı bireysel görüşmelere ve yazılı doküman incelemesi tekniğine dayanmaktadır. Ancak Karasar (1994) boylamsal araştırmalarda genellikle az sayıda katılımcı üzerinde çalışmanın mümkün olabileceğini belirtmektedir (Aktaran: Fer, 2007). Çalışmada Türkçe öğretiminin paydaşları olan öğretmenler, öğrenciler ve idarecilerin fikirlerine doğrudan yer verilmemiştir. Bu çalışma adı geçen paydaşların da dâhil edilmesi ile anket, mülakat ve doğrudan gözlem gibi daha derinlemesine ve somut veri toplamaya imkân sağlayan tekniklerle Belarus bağlamında tekrarlanabilir. Aynı şekilde Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği farklı ülkelerde de benzer çalışmalar yapılarak karşılaşılan sorunlar ülkelerarası benzerlikler ve farklılıklar açısından saptanarak sorunlara çözüm teşkil edecek kalıcı adımlar atılabilir.

Çalışma sonuçlarının ışığında araştırmacı, Belarus'ta en kısa zamanda YDTÖ'nün yürüttüğü tüm üniversitelerde anket, mülakat, gözlem ve yazılı doküman incelemesi gibi detaylı ve derinlemesine veri toplanmasına imkân veren tekniklerle evreni ve örnekleme geniş bir bilimsel çalışma yapılmasının ülke kaynaklarının daha verimli kullanılması, daha etkin YDTÖ süreçlerinin tasarlanabilmesi ve yürütülebilmesi açısından önem arz ettiğini varsaymaktadır.

6. Çalışmanın Evreni

Belarus'ta Türkçe öğretiminin tarihi 1994 yılında başlamıştır. Türkçe, ilk kez MDYDÜ'de İngilizce Fakültesinde 8 öğrenci ile seçmeli yabancı dil dersi olarak öğretilmeye başlanmıştır. 2012 itibarıyla Belarus'un başkenti Minsk'te 5 ayrı üniversitede, Baranoviçi şehrinde bir üniversitede olmak üzere en az 6 farklı üniversitede birinci ve ikinci yabancı dil olarak öğretilmeye devam etmektedir. Ayrıca resmi olmayan kurum ve kuruluşların desteği ile Belarus Pedagoji Üniversitesi başta olmak üzere farklı üniversite ve dil kurslarında da Türkçe dersleri verilmektedir.

'1994 yılında bir okutman ve sadece 8 öğrenci ile başlayan Türkçe eğitim öğretimi bugün büyük bir ivme kazanmış durumdadır. Belarus'un başkenti Minsk'te çeşitli yüksek eğitim-öğretim kurumlarında öğretilen yabancı diller arasında Türkçe her geçen gün artan bir ilgi ile kendine has saygın yerini biraz daha sağlamlaştırmaktadır. Çeşitli üniversitelerde Türkçe bugün birinci yabancı dil olarak ders programlarında yerini almıştır. Şüphesiz ki Türk dili ve kültürünün eğitimi ve tanıtımı, popülaritesi ve kalitesi bugün kazanmış olduğu ivme ile her geçen yıl artacaktır. Türkçe, bugün itibarıyla Belarus'un başkenti Minsk'te rağbet edilmesine paralel olarak en yaygın öğrenilen/öğretilen yabancı diller arasındadır. Belarus'ta yabancı dil olarak Türkçe öğretimi süreçlerinde lokomotif görevi üstlenen Minsk Devlet Yabancı Diller Üniversitesinde Mütercim Tercümanlık, İngilizce, Fransızca ve Kültürlerarası İlişkiler Fakültelerinde birinci ve ikinci yabancı dil olarak öğretilmektedir. İngilizce ve Fransızca Fakültelerinde İngilizce ve Fransızca öğretmenliği diplomasına ek olarak mezunlara ikinci uzmanlık alanı olarak Türkçe öğretmenliği diploması verilmektedir. Bu fakültelerde ikinci dil olarak 3 yıl süreyle öğretilen Türkçe, Mütercim Tercümanlık Fakültesinde birinci yabancı dil olarak 5 yıllık bir programa sahiptir. Minsk Devlet Yabancı Diller Üniversitesine ek olarak Belarus Devlet Üniversitesinde Türkçe Uluslararası İlişkiler Fakültesinde birinci ve ikinci yabancı dil olarak öğretilmektedir' (Yıldız, 2005). Türkçenin seçmeli ders olarak öğretildiği üniversitelerde ise derslere devam zorunluluğu yoktur ve öğrenciler istediği anda dersi bırakabilmektedir. Öğrencilerle, mezunlarla ve yöneticilerle yapılan bireysel görüşmelerden öğrencilerin Türkçe dersini bırakma veya devam etme

konusundaki kararlarını genellikle dersin içerik ve öğretim boyutlarından memnuniyet düzeylerinin belirlediği anlaşılmıştır.

Tablo 1: Belarus'ta Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretildiği Üniversiteler (2012)

✓ Minsk Devlet Yabancı Diller Üniversitesi	(MDYDÜ)	(Minsk)
✓ Belarus Devlet Üniversitesi	(BDÜ)	(Minsk)
✓ Belarus Cumhurbaşkanlığı Üniversitesi	(BCÜ)	(Minsk)
✓ Belarus Devlet Ekonomi Üniversitesi	(BDEÜ)	(Minsk)
✓ Baranoviçi Devlet Üniversitesi	(BADÜ)	(Baranoviçi)

Tablo 2: Belarus'ta YDTÖ Süreçlerinde Görevlendirilen Öğretim Elamanları

Görevlendirilen Kurum	Türkiye Cumhuriyeti Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonu (BOKK) tarafından görevlendirilen okutmanlar	TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı)	Belarus Eğitim Bakanlığı tarafından görevlendirilen Belaruslu Okutmanlar (Belarus'ta Çeşitli Üniversitelerde Türkçe Öğrenmiş Mezunlar)	Diğer Öğretim Elemanları (Üniversitelerle yaptığı iş sözleşmelerine istinaden çalışan öğretim elemanları)
Görevlendirme Yeri	✓ MDYDÜ ✓ BDÜ ✓ BCÜ ✓ BDEÜ ✓ BADÜ	✓ MDYDÜ	✓ MDYDÜ ✓ BDÜ ✓ BCÜ ✓ BDEÜ ✓ BADÜ	✓ MDYDÜ ✓ BDÜ ✓ BADÜ

2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren Yunus Emre Enstitüsü TİKA'nın yerine MDYDÜ ve BADÜ'de öğretim elemanı görevlendirmeye başlamıştır.

A. Minsk Devlet Yabancı Diller Üniversitesi ile İlgili Bilgiler

Belarus'ta Türkçe yabancı dil olarak ilk kez 1994 yılında MDYDÜ'de İngilizce Fakültesinde sadece 8 öğrenci ile seçmeli ders olarak öğretilmeye başlamıştır. Bu bağlamda MDYDÜ Türkçenin ilk kez öğretildiği kurum olması ve Türk dilinin ve kültürünün ülke çapında tanınması açısından önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, ilerleyen yıllar boyunca ülkede YDTÖ süreçlerinde bir lokomotif görevi üstlenmiştir. Türkçe, adı geçen üniversitede özellikle Rektörlük makamından büyük destek, öğrencilerden de yoğun ilgi görmektedir. MDYDÜ bir dilbilimi üniversitesi olarak bünyesinde birçok fakülte barındırmaktadır. Üniversitede 2012 yılı itibarıyla yaklaşık 140 öğrenci Türkçeyi birinci, ikinci ve üçüncü yabancı dil olarak öğrenmektedir.

Tablo 3: MDYÜ'de Yürütülmekte Olan Türkçe Dersleri ve Üniversitenin Öğretim Sistemi ile İlgili Bilgiler

- ✓ Her fakültede öğrenciler beş yıl boyunca öğrenim görmektedir.
- ✓ Beş yıl boyunca öğrenciler iki yabancı dil öğrenmektedir.
- ✓ Bu diller 'Birinci Yabancı Dil' ve 'İkinci Yabancı Dil' olarak adlandırılmaktadır.
- ✓ Hem "Birinci Yabancı Dil" hem de "İkinci Yabancı Dil" zorunlu seçmeli dersler listesindedir
- ✓ İngilizce ve Fransızca Fakültelerinin öğretmen yetiştiren lisans programlarında

- öğrenim gören öğrenciler mezuniyet aşamasında öğrendikleri iki yabancı dilin de uzmanlık diplomasını almaya hak kazanmaktadır.
- ✓ Kültürlerarası İlişkiler ve Mütercim Tercümanlık fakültelerinde ise öğrenilen iki yabancı dil uzmanlık alanlarında kullanacakları “Uzmanlık Yabancı Dili” olmaktadır.
 - ✓ Mütercim Tercümanlık Fakültesinde birinci yabancı dil öğretimi birinci sınıfta başlamakta ve beş yıl boyunca devam etmektedir. İkinci yabancı dil öğretimi ikinci yıl başlamakta ve beşinci sınıfın sonuna kadar devam etmektedir.
 - ✓ Kültürler arası ilişkiler fakültesinde ikinci yabancı dil öğretimi ikinci yıl başlamakta ve beşinci sınıfın sonuna kadar devam etmektedir.
 - ✓ İngilizce ve Fransızca Fakülteleri gibi öğretmenlik fakültelerinde ise ikinci yabancı dil öğretimi üçüncü sınıfta başlamakta ve beşinci sınıfın sonuna kadar devam etmektedir.

B. Belarus Devlet Üniversitesi ile İlgili Bilgiler

Belarus Devlet Üniversitesinde Türkçe Öğretimi 2001 yılında Uluslararası İlişkiler Fakültesi Ululararası İlişkiler Bölümünde ikinci yabancı dil olarak başlamıştır. İlerleyen yıllarda aynı fakültenin adı geçen bölümünde ve Turizm Bölümünde Türkçe birinci yabancı dil olarak da öğretilmeye başlamıştır. YDTÖ başlangıç, orta ve ileri düzeyde devam etmektedir. BDÜ Belarus'un öğrenci sayısı açısından en büyük üniversitesi konumundadır.

C. Cumhurbaşkanlığı Üniversitesi ile İlgili Bilgiler

Cumhurbaşkanlığı Üniversitesinde YDTÖ 2001 yılında başlamış, ilk yıl TİKA tarafından görevlendirilen bir öğretim üyesi tarafından dersler seçmeli olarak yürütülmüştür. Daha sonraki yıllarda BOKK tarafından görevlendirilen okutmanlar tarafından yürütülen dersler üniversite yönetiminin isteği ile 2008 yılında iki yıl kadar kapatılmış ve 2010 yılında tekrar seçmeli olarak açılmıştır. 2012 yılı itibarıyla BCÜ'de ders veren BOKK tarafından görevlendirilen bir Türkçe okutmanının yanı sıra bir yerel okutmanla (MDYDÜ Mezunu) Türkçe dersleri yürütülmektedir. Üniversitede 2012 yılı itibarıyla 22 öğrenci Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmektedir.

D. Belarus Devlet Ekonomi Üniversitesi ile İlgili Bilgiler

BDEÜ'de Türkçe yabancı dil olarak 2003 yılında öğretilmeye başlamış, ilk yıl BOKK tarafından görevlendirilen bir okutman tarafından dersler seçmeli olarak yürütülmüştür. 2012 yılı itibarıyla BCÜ'de ders veren BOKK tarafından görevlendirilen bir Türkçe okutmanının yanı sıra bir yerel okutmanla (MDYDÜ Mezunu) Türkçe dersleri öğretilmeye devam etmektedir.

E. Baranoviçi Devlet Üniversitesi ile İlgili Bilgiler

Türkçe öğretimi süreci BDÜ'de 2004 yılında Yabancı Diller Fakültesi, Eğitim Fakültesi ve Ekonomi ve Hukuk Fakültelerinde seçmeli ders olarak başlamıştır. İlk yıl MDYDÜ'de görev yapan TİKA ve BOKK tarafından görevlendirilen öğretim elamanı haftanın iki günü Minsk'ten gelerek ders vermiştir. İkinci yıldan itibaren BOKK tarafından görevlendirilen bir okutman ve MDYDÜ'den mezun iki yerli okutman Türkçe derslerini yürütmeye devam etmiştir. 2004-2005 eğitim öğretim yılında araştırmacı MDYDÜ ile aynı anda adı geçen üniversitede TİKA öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. Türkçe, adı geçen üniversitede özellikle Rektörlük makamından büyük destek, öğrencilerden de yoğun ilgi görmektedir. Üniversitede 2012 yılı itibarıyla yaklaşık 130 öğrenci Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmektedir.

7. Belarus'ta YDTÖ Süreçlerinde Karşılaşılan Sorunlar

Bu bölümde Belarus'ta YDTÖ süreçlerinde karşılaşılan sorunlar A) program merkezli, B) yöntem ve öğretmen merkezli, C) materyal merkezli, D) ölçme değerlendirme araçları merkezli olmak üzere dört ana başlık altında tartışılmış ve çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

A) Belarus'ta YDTÖ Süreçlerinde Program Merkezli Sorunlar

Program, ihtiyaç duyulan konu içeriklerini etkili bir öğrenme ve öğretme (süreci) için bir plan dâhilinde tasarlar. Bu anlamda sadece bir konular listesi değil aynı zamanda bir anahtar kavramlar ve beceriler (program girdileri) listesidir. Öğrencilerde hedeflenen program çıktılarının (kazanımlarının) nasıl elde edileceğine dair bir (yol) harita(sı)dır. Aynı zamanda öğrencilerin ulaşması hedeflenen kazanımları elde etme sürecinde ihtiyaç duyulan öğrenme etkinliklerini ve değerlendirme süreçlerini önerir (Wiggins ve McTighe, 2006). Bu anlamda öğretme ve öğrenme etkinliklerinin başarısı öğretim programlarının kapsamlı bilimsel araştırma ve sağlam teorik temellere dayandırılmasından geçmektedir. İkinci adımdaki başarı ise bu programların uygulayıcısı rolündeki öğretmenlerin yetkinliklerine bağlıdır. YDTÖ açısından Belarus'ta atılması gereken ilk adım alanda gerekli ihtiyaç analizlerinin yapılarak Türkçe programlarının hazırlanmasıdır. İkinci adım ise programların İY felsefesini teorik ve uygulama düzeyinde içselleştirmiş öğretmenlerle yürütülmesinin sağlanması olmalıdır. Bu noktada sorun Belarus bağlamında yerel olmaktan çok YDTÖ bağlamında küresel bir boyut taşımaktadır. Görüldüğü gibi sorunların birçoğu için başlangıç noktası aynıdır; 1) YDTÖ'nün bir disiplin olarak Yüksek Öğretim Kurumunca henüz kabul edilmemesi, 2) Yabancı dil olarak Türkçe öğretmenlerini yetiştirecek lisans programlarının açılmaması. Bu iki sorunun çözümüne yönelik adımlar atılmadığı sürece YDTÖ bağlamında öğretmen yeterlilikleri konusu tartışılmaya devam edecektir. 'İyi tasarlanmış programlar ancak yetkin öğretmenlerle uygulamaya konabilir' görüşünden hareketle Belarus bağlamında da YDTÖ süreçlerinde İY felsefesini içselleştirmiş öğretmenlerin görev almasının önemine vurgu yapmakta fayda vardır.

Kalanzadeh ve arkadaşları (2013) İletişimsel Yöntemin (İY) dil öğretiminde uygulamaları sırasında karşılaşılan sorunları araştırdıkları çalışmalarında sorunları öğretmenler, öğrenciler, eğitim sistemi ve İY'nin kendinden kaynaklanan problemler olmak üzere dört ana gruba ayırmıştır. İlk sorunun, yine öğretmenlerin kendi görüşlerinden hareketle, öğretmenlerin İY konusundaki eğitim eksikliğinden kaynaklandığını belirtmektedir. Çalışma sonuçlarına göre öğretmenler sorunların bir kısmının İY'nin yanlış yorumlanması ve uygulanmasından kaynaklandığını ifade etmektedir. Araştırmacılar tarafından öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarına tabi tutulmaması ve alanda İY felsefesini temel olarak yazılmış materyallerin yeterince bulunmaması diğer bir sorun olarak ifade edilmektedir.

Belarus'ta yabancı dil olarak Türkçe öğretilen yüksek öğretim kurumlarında program boyutuyla ilgili karşılaşılan başlıca sorunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- ✓ Belarus'ta Türkçe Öğretilen Üniversitelerde YDTÖ'ye Ait Bilimsel Program Tasarlama Yöntemleri Temel Alınarak Hazırlanmış Türkçe Programları Eksikliği; Belarus'ta birçok üniversitede çok sayıda öğrenci ile Türkçe öğretimi yıllardır devam etmesine rağmen henüz ülkenin ve Türkçenin öğretildiği üniversitelerin eğitim sistemini göz önünde bulundurarak hazırlanmış bir YDTÖ 'çatı programı' yoktur. Bu durum eğitim öğretim açısından toplam kalitede sorunlara yol

açmakta ve Belarus bağlamında YDTÖ süreçlerinde bir standardizasyona gidilememesine neden olmaktadır.

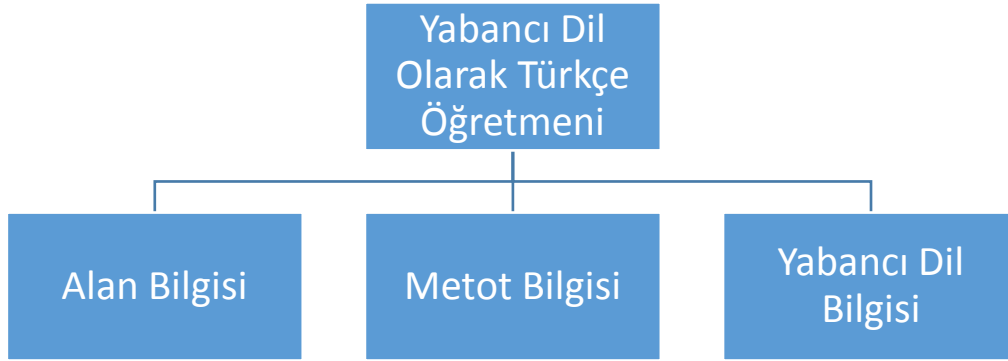
- ✓ Mevcut YDTÖ Programlarının Genel Hedef ve Özel Amaçlarının Muğlaklığı Sorunu; Türkçenin öğretildiği üniversitelerde adı resmi olarak konulmamış bir Türkçe programı olmakla birlikte mevcut programların genel ve özel hedeflerinin tam anlamıyla belirlenmemiş olması Türkçe öğretiminin Belarus'ta birkaç yılda bir değişen farklı okutmanların öğretim yöntemleri konusundaki bireysel yeterlilikleri ve seçimleriyle yürütülmesiyle sonuçlanmaktadır.
- ✓ YDTÖ Alanına Uzman Yetiştirecek Bir Lisans Programının Eksikliğinden Kaynaklanan Sorunlar; Daha genel ölçekte Türkiye'de YDTÖ alanındaki ihtiyaca yönelik alan uzmanı yetiştirecek bir lisans programının eksikliği de alanda uygulama düzeyinde büyük sorunlara neden olmaktadır. Özellikle yabancı dil, Türk dili ve edebiyatı ve Türkçe Eğitimi alanları arasında YDTÖ süreçlerinin kim tarafından yürütüleceği gibi liyakat tartışmaları zaman kaybına neden olmaktadır (Yıldız ve Tunçel, 2011). Yabancılara Türkçe öğretiminin bir disiplin olarak kabul edilmesi bu boyuttaki birçok soruna gerek Belarus gerekse Türkçenin öğretildiği diğer bağlamlar için uzun vadede çözüm teşkil edecektir.

B. Belarus'ta YTDÖ Süreçlerinde Yöntem ve Öğretmen Merkezli Sorunlar

- ✓ Yabancı Dil Öğretimi Bağlamında Deneyim ve Yöntem Bilgisi Eksikliği; Kalanzadeh ve arkadaşları (2013) henüz öğretim süreçlerindeki tüm sorunlara yalnız başına çözüm olacak bir öğretim yöntemi olmadığını altını çizirken diğer taraftan hâlihazırdaki en etkili öğretim yönteminin İletişimsel Yöntem (İY) olduğunu ifade etmektedir. Benzer şekilde bu konuda Richards'ın (2001) yaklaşımını temel alan Amerikalı ve Britanyalı uzmanların İY'yi en geçerli yaklaşım olarak gördüklerini belirtmekte ve İY'nin hedeflerini; 'a) dil edincini dil öğretiminin amacı hâline getirmek ve b) birbiriyle sıkı ilişki ve dayanışma içinde olan ve iletişimin önemli unsurları dil becerilerinin öğretim süreçlerini etkili hale getirmek' şeklinde sıralamaktadır. Kalanzadeh ve arkadaşları (2013) İY'nin bu yönlerinin onu alanda farklı kıldığını ve diğer yöntemlerden ayırdığını ifade etmektedir. Savignon (2004) İY'in farklı insanlar tarafından farklı şekillerde algılanabildiğini ve farklı sosyal ve eğitim bağlamlarında sınıf içi uygulamalarının farklı sonuçları olabileceğini ifade etmektedir. Bu yüzden İY'nin dil öğretiminde değişime dönük bir 'şemsiye kavram' olarak kabul edilmesi gerekliliğinin altını çizmektedir. Crookes (2009) İY'in geçen yıllar içinde (uzmanların/öğretmenlerin) dile bakış açısını değiştirdiğini ifade etmektedir. İY'in dil yapılarının öğretiminden dilin iletişim ortamlarındaki işlevsel boyutunun öğretiminin merkeze alındığı bir evrilme ve değişim sürecine öncülük ettiğini belirtmektedir. Tartışmayı Belarus bağlamına taşırsak YDTÖ süreçlerinde de İY bağlamında teori ve uygulama düzeyinde yetkin öğretim elemanlarına ihtiyaç duyulduğu gerçeği ortadadır. Benzer şekilde yabancılara Türkçe öğretiminde de yaklaşım, yöntem ve teknik boyutlarında yetkin öğretim elemanları yetiştirmek ve yurt dışında YDTÖ süreçlerinde görevlendirmek son derece önem arz etmektedir. Şekil 1'de Yıldız ve Tunçel (2011) tarafından YDTÖ

süreçlerinde görev alacak öğretmenlerin sahip olması gereken yeterlilik çerçevesi çizilmektedir.

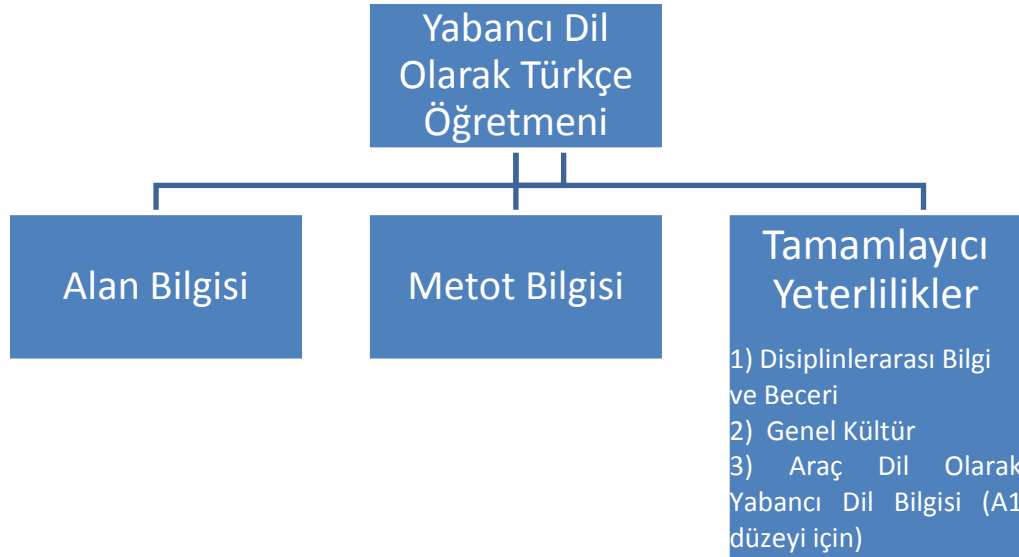
Şekil 1: YDTÖ Program Boyutları

(Yıldız ve Tunçel, 2011)

Günümüzün hızlı değişen şartları gözönüne alındığında, Şekil 1'deki 'Yabancı Dil Bilgisi' boyutu tamamlayıcı yeterlilikler başlığı altında disiplinlerarası bilgi, genel kültür, araç dil olarak yabancı dil gibi alt başlıkları da kapsayacak şekilde geliştirilerek yeniden düzenlenebilir.

Şekil 2: YDTÖ Öğretim Elamanına Yönelik Yeterlilikler ve Beceriler

(Yıldız ve Tunçel (2011); Day ve Conklin'den (1992) aktaran Mata'dan (2014) uyarlanmıştır.)

Büyük ölçekte, diğer dillerin yabancı/ikinci dil öğretimi süreçlerinde olduğu gibi YDTÖ süreçlerinde de yöntem bilgisi olmazsa olmazlar listesinin en başında yer almaktadır.

- ✓ Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Bağlamında Öğretmenlere Yönelik Hizmet Öncesi ve Hizmet İçi Eğitim Programları Eksikliği ve/veya Yetersizliği Sorunu; Türkiye'den Belarus'a görevlendirilen okutmanların ülkeye gelmeden kapsamlı ve detaylı bir hizmet öncesi eğitim programına tabi tutulmamaları okutmanların gerek ülke gerekse ülkedeki genel eğitim sistemi ve YDTÖ süreçleri hakkında yeterince fikir sahibi olamamalarına neden olmaktadır. Ayrıca yerel ve Türk okutmanların görev yaptıkları yıllar boyunca düzenli şekilde ve yeterli sayıda hizmet içi eğitim programına katılamadıkları görülmektedir.

C. Belarus'ta YDTÖ Süreçlerinde Materyal Merkezli Sorunlar

Mevcut birçok ders kitabı ve öğretim materyalinin İY felsefesini tam anlamıyla temel olarak hazırlanmış olduğunu söylemek şu an itibarıyla zordur. Johnson (1977) yıllar önce benzer bir bakış açısıyla yabancı/ikinci dil eğitimi kitapları için işlevsel boyutları temel olarak hazırlanmış ders kitaplarının hâlâ yeterli olgunlukta olmadığını ve bu durumun iletişimsel felsefeyi temel alan programlar üzerine yapılmış bilimsel araştırmaların yetersizliğinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Aynı şekilde günümüzde YDTÖ alanında İY felsefesini temel aldığı iddiasındaki dil öğretim programları üzerine yapılmış yeterli bilimsel araştırma olmaması benzer sonuçları doğurmaktadır. Diğer taraftan YDTÖ alanında son 5 yılda Türkçe öğretiminde kullanılabilir İY temelli kitapların yazıldığını söylemek mümkündür. Materyal sayısının artması materyal boyutundaki eksikliğin kapatılmasına ve seçenekler arasında en uygun materyalin/materyallerin seçimi noktasında uygulayıcılara kolaylık sağlayacaktır. Ayrıca materyal boyutundaki zenginlik bilimsel araştırmalara temel teşkil etmesi ve materyal hazırlama süreçlerinin YDTÖ bağlamında daha İY temelli bir noktaya doğru evrilmesi açısından da önemlidir.

- ✓ Nitelik ve Nicelik Açısından Belarus'ta YDTÖ Alanına Özgün Materyal Eksikliği Sorunu; Belarus'ta YDTÖ alanında yaşa, seviyeye ve ihtiyaca göre hazırlanmış yazılı ve görsel materyallerin nitelik ve nicelik açısından eksikliği üzerinde durulması gereken diğer bir sorundur.

D) Belarus'ta YDTÖ süreçlerinde Ölçme ve Değerlendirme Araçları Boyutuyla İlgili Sorunlar

- ✓ YDTÖ Alanına Özgün Ölçme Değerlendirme Araçlarının Nitelik ve Nicelik Açısından Yeterince Geliştirilmemiş Olması Sorunu; YDTÖ bağlamında Belarus'ta henüz Türkçe öğretimi alanına yönelik ölçme değerlendirme kriterlerinin tam anlamıyla ortaya konulduğu söylenemez. Genellikle Türkçenin öğretildiği üniversitelerin iletişimsel yaklaşım temel alınarak hazırlanmış sınav sistemi ve değerlendirme ölçütleri göz önüne alınarak bu sürecin yürütüldüğü görülmektedir. Ancak üniversitelerdeki sınav sistemi ve ölçütleri diğer dillerin yabancı dil olarak öğretilmesi ve değerlendirilmesi bağlamında genel kriterleri içermektedir. Öğretilen yabancı dile ait ilgili birimler tarafından hazırlanan detaylı kriterlere dersin resmi programında yer verilmektedir. Benzer detaylı ve kapsamlı çalışmaların YDTÖ için de yapılması ve ilgili üniversitenin değerlendirme sistemini de temel alacak şekilde iletişimsel bir felsefe ile hazırlanması faydalı olacaktır.

Canale ve Swain (1980) dil öğretiminde değerlendirme boyutunda dilin hem 'iletişimsel edim' hem de 'iletişimsel edinç' bileşenlerinin dikkate alınması gerektiğinin altını çizmekte ve hedef dilin hem bilgi hem de kullanım boyutlarını ölçecek değerlendirme kriterlerinin önemine işaret etmektedir. Ayrıca değerlendirme boyutlarında birçok sınav tipinden harmanlanarak oluşturulan ve iletişimsel birçok boyutun aynı anda ölçülmesini sağlayan 'bütünleyici sınav' sisteminin faydalarına işaret etmektedir. Belarus'ta YDTÖ süreçlerinde Türkçe öğretilen üniversitelerde öğrencilerin Türkçe dil bilgisi ve dil becerilerine yönelik değerlendirme kriterleri oluşturularak bu süreçlerin daha bilimsel yürütülmesi sağlanmalıdır. Aşağıda sıralanan önerilerde yer alan kriterler Belarus eğitim sisteminin kendine has özellikleri ve talepleri göz önünde bulundurularak ilgili paydaşlarla eşgüdüm hâlinde hazırlanmalıdır. Bu kriterlerin hazırlanmasında Canale ve Swain'in (1980) yaklaşımının YDTÖ süreçlerine uyarlanması mümkündür.

8. Sonuç ve Öneriler

Son yıllarda 'Dünya Dili Türkçe' sloganının sıkça gündeme geldiği düşünüldüğünde YDTÖ süreçlerinin etkili yürütülmesinin önemi daha da artmaktadır. Bu bağlamda, yurtdışındaki YDTÖ süreçleri ve süreçlerde karşılaşılan sorunların ortaya konulması sorunların çözümüne yönelik adımlar atılması açısından önem arz etmektedir. Belarus ölçeğinde YDTÖ süreçlerinde karşılaşılan sorunların Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği diğer ülkelerdekilerle, en azından genel hatlarıyla, benzerlik taşıdığı varsayılmaktadır.

Sonuç olarak, Belarus örneği için aşağıda sunulan başlıca önerilerin diğer ülkelere de kısmen genellenebileceği, en azından bu alanda daha geniş ve detaylı bilimsel çalışmalar yapılınca kadar, ümit edilmektedir.

8.1. Program Boyutuna Yönelik Öneriler;

- ✓ Türkiye'den Belarus'a davet edilecek Türkçe alan uzmanları, program geliştirme uzmanları, Belarus'ta görev yapan öğretmenler, eğitim öğretim sürecindeki diğer paydaşların katılımı sağlanarak bir komisyon oluşturulmalıdır. Her üniversitede bir ihtiyaç analizi çalışması yürütülmeli ve hedefe odaklı programların hazırlanması için zemin hazırlanmalıdır.
- ✓ Yapılan/yapılacak ihtiyaç analizi çalışmaları ışığında her üniversitenin ihtiyacına yönelik programların amaçlar, içerik, yöntem, materyal ve değerlendirme boyutlarıyla birlikte hazırlanması sağlanmalıdır.
- ✓ Minsk Devlet Yabancı Diller Üniversitesinde uygulanmakta olan Türkçe Öğretim Programının Bilimsel bir değerlendirilmesinin yapılması Belarus'ta daha iyi tasarlanmış Türkçe öğretim programlarının geliştirilmesi ve uygulanması açısından yararlı olacaktır. "Belarus'ta gelecek eğitim öğretim yılları için nasıl bir Türkçe öğretim programı tasarlanmalı ve uygulanmalıdır ki mevcut başarının devamı ve artırılması suretiyle Türkçe öğretiminde maksimum toplam kalite elde edilebilsin?" sorusuna cevap aramak amacı ile daha fazla bilimsel çalışmanın yapılması yönünde alan uzmanları teşvik edilmelidir. Bu çalışmaların sonuçlarının Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği diğer ülkelerdeki Türkçe öğretimi süreçlerine de katkı sağlayabileceği varsayıldığında, bu konuda yetkili ve uzman kişilerin fikirleri de çalışmaların içeriğine ve şekline yön verebilir (Yıldız, 2005).

- ✓ Yukarıda da belirtildiği gibi diğer bir sorun genel ve özel amaçları belirlenmiş YDTÖ süreçlerine ait bir çatı öğretim programı eksikliğidir. Belarus'ta YTDÖ'nün yürütüldüğü üniversite yönetimlerinin ve süreçte görev alan okutmanların da fikirleri alınarak Türkçe konuşma, okuma, yazma, dinleme, ses bilgisi ve dil bilgisi derslerinde öğretilmesi planlanan konu içeriğine ilişkin yıllık bir program taslağı genel ve özel hedefleri de belirlenerek hazırlanmalıdır.
- ✓ Eğitim öğretimin sürekli değişim ve atılım içinde olduğu düşünüldüğünde programların gelecek yıllarda güncelleştirilmesi ve zenginleştirilmesi faydalı olacaktır (Yıldız, 2005).

8.2. Yöntem ve Öğretmen Boyutuna Yönelik Öneriler;

Belarus'ta Türk dili öğretimi ve Türk kültürü tanıtımında bugüne kadarki kazanımların devamı ve daha etkin hâle getirilebilmesi için yöntem ve öğretmen boyutuna yönelik olarak orta ve uzun vadede yapılması gerekenler ve alınması gereken önlemler şu ana başlıklar altında toplanabilir;

- ✓ Belarus ve büyük ölçekte Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği ülkelerde hizmet içi eğitim programlarının YDTÖ süreçlerinde kalıcı, uzun vadeli ve etkin sonuçlar üretemeyeceği açıktır. Bu bağlamda daha kalıcı çözümler bu alanda uzman yetiştirecek lisans programları vasıtasıyla üretilebilir. Kuhn (1970) yabancı dil öğreniminin fizik ve kimya gibi alanların tersine bir eğilimle hızlı bir değişim sürecinden geçtiğini ifade etmektedir. Ülkemizde ise YDTÖ alanında öğretmen yetiştirme sürecinin lisans eğitimi düzeyinde henüz başlatılmadığı bilenen bir gerçektir. Kuhn'un (1970) yıllar önce altını çizdiği değişim ve güncelleşme sürecinin YDTÖ alanına da yansımalarını görebilmek için öncelikle lisans programlarının açılması gerekmektedir.
- ✓ Belaruslu Türkçe okutmanlarının kendi ülkelerinde ve Türkiye'de belirli bir süre için hizmet içi eğitim programlarına ücretsiz katılımlarının sağlanarak desteklenmeleri çok faydalı olabilir (Yıldız, 2005). Yunus Emre Enstitüsü ve/veya TİKA yerel okutmanlara talep edilmesi halinde mali destek vermektedir. Bu desteğin devamı önem arz etmektedir.
- ✓ Belarus'ta özellikle Türk okutmanlarla ders saati yükünü paylaşan yerel Türkçe okutmanlarının YDTÖ ile ilgili güncel öğretim yaklaşım, yöntem ve teknikleri konusunda bilgi sahibi olması önem arz etmektedir. Türkiye ve dünyada alanda düzenlenen konferans, kurultay, çalıştay ve seminerlere YDTÖ alanında görevli ve görevlendirilmesi muhtemel öğretim elemanlarının ücretsiz katılımları sağlanmalıdır (Yıldız, 2005). Yunus Emre Enstitüsü ve/veya TİKA yerel okutmanlara talep edilmesi halinde mali destek vermektedir.
- ✓ TİKA, Yunus Emre Enstitüsü, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Belarus'ta Türkçe öğrenen öğrencilere sağlanan yaz kursu bursları Türkçe öğrenme süreçlerine son derece önemli katkılar sağlamaktadır. Türk ve yerel Türkçe okutmanlarına da burs sağlanarak yaz kurslarına ve eğitim programlarına düzenli şekilde katılımları sağlanmalıdır. Yunus Emre Enstitüsü ve/veya TİKA yerel okutmanlara talep edilmesi halinde mali destek vermektedir. Bu desteğin devamı önem arz etmektedir.

- ✓ Türkçe okutmanı olarak çalışmakta olan Belaruslu yerel okutmanların Belarus'ta ve Türkiye'de belirli bir süre için hizmet içi eğitim programlarına ücretsiz katılımlarının sağlanarak desteklenmeleri çok faydalı olacaktır. Ancak hizmet içi eğitim programları YDTÖ süreçlerinde uzun vadeli bir çözüm olarak görülmemelidir.

8.3. Materyal Boyutuna Yönelik Öneriler;

- ✓ Aynı şekilde materyal eksikliği boyutuna kalıcı çözümler üretilmelidir. Bu bağlamda özellikle Belarus'ta görevli okutmanların öncülüğünde Türkiye'den gönderilen ders kitaplarına ek olarak Belarus şartlarına uygun özgün (otantik) İY temelli materyallerin tasarlanması çalışmaları Howard ve Major'un (2005) etkili materyal hazırlama kriterleri de göz önüne alınarak başlatılmalıdır.
 - ✓ Howard ve Major (2005) İngilizcenin yabancı dil olarak öğretimi bağlamında etkili materyal hazırlama kriterlerini ve materyallerde bulunması gereken özellikleri aşağıdaki gibi sıralamaktadır;
-
- ✓ Bağlamsal olmalıdır.
 - ✓ Karşılıklı iletişimi teşvik etmeli ve dilin kullanımına yönelik fırsatlar yaratmalıdır.
 - ✓ Öğrencilerin öğrenme beceri ve stratejilerini geliştirici boyutları olmalıdır.
 - ✓ Dil becerilerinin bütüncül bir yaklaşımla kullanımına fırsatlar oluşturmalıdır.
 - ✓ Özgün (otantik) olmalıdır.
 - ✓ Geliştirilen materyaller kendi içinde birbiriyle bağlantılı olmalı ve dil becerilerinin gelişimine ve dilin farklı boyutlarının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamalıdır.
 - ✓ İlgili çekici olmalıdır. Bu bağlamda fiziksel görünüş, kullanım kolaylığı, yeniden şekillendirilebilme/tasarlanabilme boyutları dikkate alınarak hazırlanmalıdır.
 - ✓ İçinde uygun yönergeleri barındırmalıdır.
-
- (Howard ve Major'dan (2005) uyarlanmıştır.)

Bu bağlamda;

- ✓ Belarus'ta görev yapan Türk okutmanların öncülüğünde yerel okutmanlarla birlikte her üniversitenin ihtiyacı ayrı ayrı tespit edilerek Türkçe öğrenenlere yönelik bir materyal havuzu oluşturulmalıdır. Belarus bağlamında ders kitapları sayıca artmış olsa da sınıf içi öğretime yönelik hazırlanmış bu materyallere ek olarak Belarus bağlamının kendine has özel şartlarına uygun özgün (otantik) öğretim materyallerinin tasarlanması ayrı bir önem arz etmektedir. Nunan (1988) özgün olmayan, bağlamından kopuk ve genel amaçlarla hazırlanmış materyallerin her ortam için uygun olmayacağını, öğretilen ile öğretilmek istenen arasında farklılıklara yol açabileceğini ve özgünlük taşımayacağını şöyle ifade etmektedir: 'sınıf içi dil öğretim süreçleri için özel olarak yazılmış metinler genellikle dili bir şekilde tahrif eder (gerçeğinden saptırır)'.
- ✓ Celce-Murcia'nın (1991) da ifade ettiği gibi dil öğretimi programları dünyada her geçen gün çağın ve teknolojinin gereklerine paralel olarak yeni boyutlar kazanmaktadır. Günümüzde dil öğretiminde önemli bir boyut olmaya aday bilgisayar destekli dil öğretimine MDYÜ'de oldukça önem verilmekte ve İngilizce, Almanca gibi dillerin öğretim programlarında uygulamaları görülmektedir (Yıldız, 2005). Belarus'ta başta MYDÜ olmak üzere diğer üniversitelerdeki YDTÖ bağlamlarında uzman desteği alınarak okutmanların danışmanlığında ve öncülüğünde bu sürecin başlatılması için gerekli adımlar atılmalıdır.

8.4. Değerlendirme Boyutuna Yönelik Öneriler;

- ✓ Ölçme değerlendirme boyutu ile ilgili YDTÖ'ye yönelik detaylı bir değerlendirme kitapçığı Belarus üniversitelerindeki mevcut sınav sistemiyle de uyumlu şekilde hazırlanarak Belarus'ta Türkçe öğretilen üniversitelerde bir standardın sağlanmasının önü açılmalıdır. Diğer dillerin yabancı dil olarak öğretilmesi süreçlerinde takip edilen mevcut sınav sisteminden de yararlanılabilir.

Dil Bilgisi Öğretimi Değerlendirme Boyutuna Ait Kriterlerin Belirlenmesi İçin Öneriler;

- ✓ Belarus bağlamında öğrencilerinin öğrenme süreci sonunda özellikle dil bilgisine yönelik kazanımlarının bir sınavla değil 'bir sınav grubu' ile örtük ölçülmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.
 - ✓ Öğretim dönemi boyunca öğrencilerin ders içi genel performansının değerlendirilmesi sınav değerlendirme sisteminin % 20'sini oluşturabilir.
 - ✓ Dinleme anlama, okuma anlama, kelime bilgisi ve dil bilgisi yazılı sınavlarının değerlendirilmesi sınav değerlendirme sisteminin % 40'ını oluşturabilir.
 - ✓ Sözlü sınav ise % 40'ını oluşturabilir.
 - ✓ Bu kriterlerin bir önceki sınıfta kullanılan dil öğretim materyallerinin zorluk seviyeleri göz önüne alınarak hazırlanmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.
-

Dil Becerileri Değerlendirme Boyutuna Ait Kriterlerin Belirlenmesi İçin Öneriler;

- ✓ Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Programı ve Avrupa Dil Portfolyosunda her seviye (A1, A2, B1, B2, C1) ve C2 için dil becerilerine yönelik belirlenen içeriklerin, İY felsefesi merkeze alınarak, YDTÖ değerlendirme kriterlerinin belirlenmesi faydalı olacaktır. C2'nin bir dil seviyesi olmadığı, dilin yetkin kullanım boyutu olduğu gerçeği bu süreçlerde göz önünde bulundurulmalıdır. Bu arada Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2002) tarafından yabancı dil öğretimi için hazırlanan program çerçevesinin dil becerileri hedeflerine yönelik bölümlerinin içerikleri Belarus'taki ve diğer YDTÖ bağlamlarındaki ölçme değerlendirme süreçleri için ortam ve öğrenci profiline göre aşağıdaki gibi uyarlanabilir ve/veya kısmen temel alınabilir:
- ✓ Dinleme Becerisi: 'İlgi alanına giren konferans ve konuşmaları izleyebilme, dinlediği karmaşık konuşmalardan ayrıntıyı anlayabilme, dinlediği metinden benzerlik, farklılık ve karşıtlık gibi genel ve ayrıntılı bilgileri bulabilme, dinlediği metinle ilgili ana düşünceyi belirleyebilme, dinlediği metindeki karakterlerin analizini yapabilme, dinlediği metinden çıkarımlarda bulunabilme, dinlediği metni anladığını çizelge doldurma, boşluk tamamlama, harita tamamlama, yanlış bilgiyi düzeltme, not alma, eşleştirme ve başlık bulma gibi istenen etkinliklerle gösterebilme, dinlediği metinde geçen bilinmeyen sözcük ya da sözcük gruplarının anlamını tahmin edebilme, dinlediği metindeki görsel, sözel ve yazılı ipuçlarını kullanarak tahminde bulunabilme, dinlediği konuşmaları başkalarına aktarabilecek düzeyde anlayabilme, görsel ve işitsel iletişim araçlarında yer alan programları dinlediğinde dinlediğiyle ilgili ayrıntıları anlayabilme' (MEB 2002) becerilerinin ölçülmesine yönelik kriterler oluşturulabilir.
- ✓ Okuma Becerisi: 'okuduğu metindeki bilgileri kullanarak bilinmeyen sözcüklerin anlamını tahmin edebilme, okuduğu metin hakkındaki görüş ve düşüncelerini genel olarak anlatabilme, okuduğu metinle ilgili ana düşünceyi belirleyebilme,

okuduğu metinle ilgili çıkarımlarda bulunabilme, okuduğu metni anladığını çizelge doldurma, boşluk tamamlama, harita tamamlama, yanlış bilgiyi düzeltme, not alma, eşleştirme ve başlık bulma gibi istenen etkinliklerle gösterebilme, okuduğu metne yönelik soru-cevap, doğru-yanlış, çoktan seçmeli ve benzeri alıştırmalar yapabilme, okuduğundan edindiği bilgileri yorumlayıp değerlendirebilme' (MEB 2002) becerilerinin ölçülmesine yönelik kriterler oluşturulabilir.

- ✓ Kelime Bilgisi Boyutu: Özbay (2010) Türkçe öğretim programında söz varlığını zenginleştirmeyi hedefleyen kazanımların anlama becerilerinden daha çok anlatma becerilerine yönelik olduğunu altını çizmektedir. YDTÖ süreçlerinde de benzer bir yaklaşımla ölçme değerlendirme kriterleri belirlenebilir.
- ✓ Konuşma Becerisi: 'Kendisi ve yakın çevresi hakkında bilgi alışverişinde bulunabilme, sosyal yaşama ilişkin bilgi alışverişinde bulunabilme, günlük yaşamda sıkça bulunulan ortamlarda yapılacak işlere ilişkin bilgi alışverişinde bulunabilme, eğitim sistemlerine ilişkin bilgi alışverişinde bulunabilme, kültürel etkinliklere ilişkin bilgi alışverişinde bulunabilme, iletişim araçlarına ilişkin bilgi alışverişinde bulunabilme, iletişimde bulunabilme için gerekli davranışları gösterebilme'(MEB 2002)becerilerinin ölçülmesine yönelik kriterler oluşturulabilir. Bu boyutta hem Hazırlıklı Konuşma hem de Hazırlıksız Konuşma için ayrı ayrı ölçme ve değerlendirme kriterleri oluşturulabilir.
- ✓ Yazma Becerisi: 'İlgi alanlarındaki çeşitli konularda kompozisyon ve sunu gibi ayrıntılı ve açık metinler düzenleyip yazabilme, yazılarında duygu ve düşüncelerini yaratıcı bir şekilde aktarabilme, düzeyine uygun dil yapılarını kullanarak mektup, öykü ve benzerlerini yazabilme, makale ve rapor gibi akademik yazılar yazabilmesi, bilgileri ve verileri; not alma, boşluk tamamlama, çizelge doldurma, form doldurma ve anket doldurma gibi istenen forma ayrıntılı olarak dönüştürebilme, bir yere ve kişiye ilişkin ayrıntılı bilgi alışverişinde yazılı olarak bulunabilme, geçmişteki olaylar ve geleceğe ait plânları hakkındaki düşüncelerini ayrıntılı olarak yazabilme, paragrafların anlamını değiştirmeden farklı sözcükler ve dil yapıları kullanarak paragrafı yeniden yazabilme, konuşma metinlerini diyalog şeklinde yazı ile anlatabilme, bir kompozisyonun eksik kalan başlık, giriş, gelişme ve sonuç bölümünü tamamlayabilme' (MEB 2002) becerilerinin ölçülmesine yönelik kriterler oluşturulabilir. Bu boyutta hem *Hazırlıklı Yazma* hem de *Hazırlıksız Yazma* için ayrı ayrı ölçme değerlendirme kriterleri oluşturulabilir.

Bu boyamsal çalışmanın bulguları Yıldız'ın (2004) çalışma bulgularıyla kıyaslandığında program, öğretim süreci ve değerlendirme boyutlarında büyük ölçüde benzerlik taşıdığı söylenebilir. Belarus'taki üniversitelerde Türkçe programları üzerine yeterli ihtiyaç analizi ve değerlendirme çalışmalarının yapılmadığı görülmektedir. Bu da Belarus bağlamında adı geçen üniversitelere özgü programların amaçlarının tam olarak ortaya konulması, ihtiyaç duyulan içeriklerinin belirlenmesi, öğretim yöntemlerinin seçimi ve ölçme ve değerlendirme araçlarının seçimi/geliştirilmesi sürecinin başlatılmasını geciktirmektedir. Özellikle materyal boyutunda alanda basılan ders kitaplarının artmasının kısmi olarak Belarus bağlamında bu konudaki boşluğu doldurduğu görülmektedir. Ayrıca gelişen bilgisayar teknolojisi ve internet imkânları da Türkçe öğretiminde ihtiyaç duyulan birçok ek ders materyaline daha hızlı ve kolay ulaşılabildiğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın sonuçları Türkçenin öğretildiği üniversitelerde sorunların her üniversite özelinde tek tek ele alınarak yeniden incelenmesi ve bulgular ışığında TYDÖ süreçlerinin tekrar tasarlanması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Aypay, A., Sever, M., ve Demirhan, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin sosyal ve akademik entegrasyonu: boylamsal bir araştırma. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2):407 -422.
- Canale, M., ve Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1):1-47.
- Cronbach, L.J. (1991). Course improvement through evaluation. *Teachers' College Record*, 64, 672-683.
- Crookes, G. (2009). *Values, philosophies, and beliefs in TESOL: Making a Statement*. Cambridge: CUP.
- Durmuşçelebi, M. (2010). Evaluation of Turkish education programs. *education*, 131(1), 73-83.
- Fer, S. (2007). Matematik, fizik ve kimya öğretmen adaylarının öğretmen yeterlikleri üzerine bir inceleme. 16. Ulusal Eğitim bilimleri kongresi, 5-7 Eylül 2007 Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tokat, Türkiye. http://www.sevalfer.com/files/Bildiri_OgretmenYeterlikleri.pdf adresinden 20.01.2015 tarihinde alınmıştır.
- Gredler, M. E. (1996). *Program evaluation*. NJ: Prentice Hall.
- Howard, J., ve Major, J. (2005). Guidelines for designing effective english language teaching materials. In 'Proceedings of the 9th conference of Pan-Pacific Association of Applied Linguistics' 101-109. <http://www.paaljapan.org/resources/proceedings/PAAL9/pdf/Howard.pdf> adresinden 03.01.2015 tarihinde alınmıştır.
- Institute for Work and Health (2009). Cross-sectional vs. longitudinal studies. at work: A quarterly publication of the Institute for Work and Health, 55, 2-2. <http://www.iwh.on.ca/wrmb/cross-sectional-vs-longitudinal-studies> adresinden 20.01.2015 tarihinde alınmıştır.
- Johnson, K. (1977). The adoption of functional syllabuses for general language teaching courses. *Canadian Modern Language Review*, 33(5):667-680.
- Kalanzadeh, G. A., Mirchenari, N. A., ve Bakhtiarvand, M. (2013). Perceived problems in using communicative language teaching (CLT) by EFL Iranian teachers. *The International Journal of Language Learning and Applied Linguistics World*, 2(3):1-13.
- Karababa, C. (2009). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ve karşılaşılan sorunlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*,44(2).

- Karasar, N. (1994). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: 3A Araştırma Danışmanlık Limited.
- Kuhn, T.S. (1970). *The structure of scientific revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Mata L. (2014). Pedagogical competencies for mother-tongue teacher education. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 14(1):341-352.
- Özbay, M. (2010). *Yeni ilköğretim Türkçe dersi öğretim programının (6, 7, 8. sınıflar) kazanımlarına eleştirel bir bakış. Türkçe Öğretimi Yazıları*. Ankara: Öncü Kitap. 37-47.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (2002). Orta öğretim kurumları hazırlık, 9, 10 ve 11. sınıf italyanca dersi öğretim programı. Ankara. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx> adresinden 13.12.2014 tarihinde alınmıştır.
- Nwachukwu, P.O., ve Ada E. O. (2014). Curriculum development and teaching methodology for effective learning in secondary schools in benin city, edo state. *Journal of Education and Practice*, 5(30), 191-196.
- Richards, J.C., ve Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching*. New York: CUP.
- Savignon, S. (2004). Communicative language teaching, in M. Byram (ed.) 'Routledge encyclopedia of language teaching and learning,' London: Routledge, 124-9.
- Talmage, H. (1982). *Evaluation of programs*. New York: Free Press.
- Termbank Ana Sayfa (2015). <http://www.termbank.net/psychology/1361.html> adresinden 20.01.2015 tarihinde alınmıştır.
- Tunç, F. (2010). Evaluation of an English language teaching program at a public university using cipp model. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi: Ankara.
- Yıldız, Ü. (2005). Belarus'ta Türkçe öğretimi. *Avrasya Bülteni*, 5(34), 25-29.
- Yıldız, Ü., ve Tunçel, H. (2011). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve öneriler. İçinde Kılınç, A., ve Şahin, A. (Ed.), 'Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi', (pp.115-145). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldız, Ü. (2004). Beyaz Rusya Minsk devlet dilbilim üniversitesi yabancılar için Türkçe dil eğitimi programının değerlendirilmesi üzerine bir alan çalışması. Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi: Ankara.
- Wiggins, G., ve McTighe, J. (2006). *Understanding by design: a framework for effecting curricular development and assessment*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Worthen R., ve Sanders, R. (1998). *Educational evaluation: Alternative Approaches and Practical Guidelines*. New York: Longman.